

Dobozba zárva

Gellér B. István és Toloose Lawtrac kiállítása

Pécsi Galéria, Pécs

2016. szeptember 23 – november 13.

Hat évvel ezelőtt, az EKF idején láthattuk utoljára GELLÉR B. ISTVÁN *Növekvő Város*ának leleteit és a nyolcvanas éveket megelőző alkotóperiódusainak keresztmetszetét a Pécsi Galériában.¹

A *Növekvő Város* fikciója, Gellér B. magán-Atlantisza immáron több mint harminc éve adja műveinek kontextusát. Most egy fiktív alkotótárs megjelentetésével e fikció tovább bővült. Az „alkotótárs” a beszédes nevű TOLOOSE LAWTRAC, akinek nevét szabadfordításban így magyarosítanánk: „Törvényvesztő / Törvényvesztő”.

Személye, a szlovák származású, Párizsban tanult, nem túl tehetséges festő, erőteljesen rányomja bélyegét a kiállításra. A kerettörténet szerint Törvényvesztő festőnk kártyán elnyeri Kowalski-Segnertől, a korábbiakban már megismert bohém antropológustól, a *Növekvő Város* feltárójától minden vagyonát, így a tulajdonában lévő kisebb leleteket is. Ezeket azonban, eredeti kontextusukat figyelmen kívül hagyva, erőteljesen – a kiállítás koncepcióját leíró szöveg szerint – „anarchikusan” újra színezve (amely a művek

¹ *Növekvő város – Gellér B. István kiállítása*. Pécsi Galéria és Vizuális Művészeti Műhely, Pécs; 2010. november 26 – december 30.

GELLÉR B. ISTVÁN
Mimara

további létmódját tekintve jelentős fordulatot hoz) egy bizonyos Yvonne Roux gondjaira bízta, akinek személyéről semmit sem tudhatunk.

A művek három nagy csoportra oszthatók. Az első, és legnagyobb csoport, a *Növekvő Város* mitológiájához kapcsolódó, már korábban megismert leletek bemutatása új formai keretek között (*Törvénytöredékek; Agytojás; Esőfog; A lódémon;* etc.) illetve antropológiai, zoológiai jellegű leletek. (pl. *Moszkító*). A második csoport a Kowalski-Segner és Lawtrac találkozása kapcsán már említett szerencsejátékra és a személyes vonatkozásokra utaló installációk. (*Halálos jóslat; A végzet; Szlovák éjszaka*). Végül a harmadik csoportban az alkotó, Gellér B. István reflexiói sorolhatók saját életművére vagy épp jelen idejű társadalmi kérdésekre (*A szobrász műterme; Hóman-szoborral; Martyn Ferenc tiszteletére; Stressz*).

Az archeológiai „töredékek” (a labirintus, az írástöredékek, az agyagtestamentumok, a vándoremlékek, a sorsjátékok vagy az agytojás) mindegyike teremtett „talált tárgy”, amelyekből egyfajta kultúrák feletti fiktív kultúra egésze sejlik fel. Ám e világok koherenciája megtörik azáltal, hogy megjelenik a Törvényvesztő fiktív alkotótárs, akinek beavatkozása (a leletek „újraszínezése”) kiemeli eredeti kontextusából a műveket. Lelet-létük „olyan mintha” jellege felerősödik, lényegi mimézisük díszletté, maketté redukálódik. Ekként a dobozba zárt leletek térbeli bezártságukkal, elhatárolódásukkal, kiemelésükkel egy vélt – de a művész teremtett világán belüli valós – utalásrendszerből (mint korábbi értelmezési keretükből) kiragadva, idejüket és horizontjukat veszített tárgyakká válnak. A korábban oly erős és meghatározó mítosz leválik róluk, már nem a teremtett egység részeként határozódik meg létmódjuk, hanem sokkal inkább tárgyiasságuk felől. A kisebb-nagyobb fadobozok nemcsak a térben határolják el őket, de ki is szakitják a korábbi nyitott, a múlt horizontján összeolvadó multikultikusságból (sic!). Gyökértelenné válnak, ahogy az alkotó, Gellér B. István *Növekvő Város* konceptjének korábban felkinált értelmezési horizontja háttérbe szorul.

„(A műalkotás) formáját (...) töltjük ki mindig új jelentésekkel, s ezeket a jelölők logikája ellenőrzi, ami feszültségben tartja a dialektikát az értelmezés szabadsága és az üzenet strukturált kontextusához való hűség között.”² De a kiállításon a korábbi üzenet kontextusa nem hozzáférhető. Mi, a befogadók már nem a különféle letűnt kultúrákról megszerzett közös tudásunk alapján viszonyulunk ezekhez, hanem a jelen felől, amelyben e tárgyak önmagukban, dobozba zártan, zárójelbe téve mutatkoznak meg. A jelen-idejűségükben és a bemutatásra utaltságukban, amelyek nélkül a műalkotások – gadameri értelemben³ – nem léteznek.

Az éveken át épülő, íródo, könyv alakban is megjelenő *Növekvő Város* viszont már-már fogalom lett, kiterjedtebb, nemcsak a kiállítótérhez kötődő létmóddal bír. Hiszen miközben Gellér B. meghatározta a műalkotások értelmezési keretét az általa létrehozott koncepttel, ugyanakkor az intenciók széles tárházát nyitotta meg.

Umberto Eco *Nyitott művére* hivatkozva (bár az elsősorban irodalmi alkotásra vonatkozik, ugyanakkor a *Növekvő Város* könyv és képzőművészeti fikció együttese) biztos állíthatjuk, hogy a *Növekvő Város* korábbi kultúrákon átívelő, de a művész szubjektív szándékaira épülő jelrendszere a komplex szimbólumok egymást árnyaló, értelmező, mindig hagyományosan lefejtendő struktúráját hozta létre. Jól látjuk ezt abban az értelmezési rendszerben is, amit HAJDU ISTVÁN vázolt fel 2010-ben megjelent monográfiájában.⁴

Toloose Lawtrac műveiként kiállítva ezek a keretek elvesznek, a tárgyak fiktív története, miként fiktív időhorizontjuk is, zárójelbe kerül. A megértés elsősorban a jelen felől működik – kivéve azon befogadók esetében, akik ismerik a koncept teljes egészét. Akik nem, azok számára önmagukba zártan adottak a művek, akik ismerik, azokban pedig a kiszakítotttság, a koherenciavesztés érzését keltik.

Ezt a kiszakítotttságot erősíti a szokatlanul erős, bár helyenként archaikus színek: a terrakotta, a sáfránysárga, a kobaltkék, amelyek olyan hatást váltanak ki, mint a múzeumban rekonstruált enteriőrök, amelyek nyilvánvalóan most készültek, és csupán rekonstrukciói egy korabeli térnek. Úgy láttatják, ahogy ma, több száz vagy ezer év múltán rekonstruálva, frissen festve, nem pedig leletként tárulnának elénk, a múltat a mába idéző, de mint ilyet, eredeti formáját tekintve töredékesen vagy deformáltan és színehagyott alakban.

² Eco, Umberto: *A nyitott mű*. Válogatott tanulmányok Gondolat Kiadó, Budapest 1976, 316.

³ „Az egyidejűséget és a jelenbeliséget általában az esztétikai lét időtlenségének nevezik.” In: Gadamer, Hans-Georg: *Igazság és módszer*. Gondolat Kiadó, Budapest, 1984. Az esztétikum időbelisége, 100.

⁴ Hajdu István: *A múltat sem sejtethed...* Gellér B. István, Pécsi Galéria, Pécs, 2010